

В. Сташенко,
директор опорного загальноосвітнього
навчального закладу Радомишльська гімназія
Житомирської області

Принципи наступності в умовах Нової української школи

Одним із факторів, які забезпечують ефективність освіти, є неперервність і наступність у навчанні. Дотримання цих принципів особливо актуальне в умовах впровадження всіх засад Нової української школи. Адже мова йде про зв'язок етапів та ступенів розвитку, що передбачає збереження окремих або цілих характеристик при переході від попереднього до наступного.

За час навчання в закладі загальної середньої освіти діти переживають кілька адаптаційних періодів, коли змінюється статус учня, умови навчання, навантаження, вимоги до результатів.

Одним із найскладніших етапів педагоги вважають перехід учнів із початкової школи до базової. Для значної частини школярів це є справжнім викликом, оскільки різко збільшується обсяг і кількість навчальних предметів, відбувається перехід на кабінетну систему, і коло вчителів-предметників, з якими учні спілкуються, значно розширюється. Ускладнюються вимоги, що висувають перед дітьми педагоги. У той же час потрібно розуміти усі зміни вікових особливостей учнів, як-то: початок статевого дозрівання, нерівномірність фізичного розвитку та нервової системи, незначний життєвий досвід, низький ситуативний імунітет. Це може спричинити підвищену втомлюваність, послаблення рівня концентрації уваги, уповільнення будь-якої діяльності, зниження успішності, напруження. Саме дидактичний принцип наступності у навчанні має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Адміністрація та педагогічний колектив опорного загальноосвітнього навчального закладу Радомишльська гімназія мають налагоджену систему роботи із забезпечення наступності між різними ступенями освіти без порушення зв'язків у цілях і завданнях, змісті та методах, формах організації навчання та виховання. Вчителі добре обізнані з викликами, з якими стикаються учні, володіють конструктивними методами та прийомами для вирішення проблем адаптації.

З досвіду роботи можна сказати, що завдяки злагодженій роботі вчителів, батьків, психолога адаптаційні періоди учнів 1, 5, 10 класів проходять загалом успішно, хоча терміни адаптації для кожної дитини можуть бути різними. Цього навчального року нам цікаво було спостерігати за адаптацією учнів через

призму науково-педагогічного проєкту «Інтелект України», до якого наша гімназія приєдналась 2017 року.

Саме тоді у педагогічному просторі велося багато розмов щодо необхідності зміни парадигми освіти, оновлення її змісту. Тому педколектив намагався відійти від усталених підходів, традиційних методів навчання та фрагментарного застосування інноваційних технологій. Відчувалася потреба в теоретично обґрунтованій дидактичній технології реалізації компетентнісного підходу, яка представлена в проєкті. На той час він надавав можливість більш повно й оптимально розв'язувати завдання ефективної організації освітнього процесу на основі особистісно зорієнтованого підходу, сформуванню ключові компетентності. Цінним у проєкті є те, що тут враховано природні задатки дитини, вразливість її психіки, допитливість у пізнанні самої себе. Такий підхід зумовлює вплив програмового змісту не лише на інтелектуальний, а й на особистісний та соціальний ріст школяра. Так у дитини формуються життєві навички, що сприяють соціальному, духовному та психічному здоров'ю. Тому ми сподівалися, що перехід учнів проєктного класу на вищий щабель освіти має успішно відбутися в якомога стислі терміни.

Робота над організацією адаптаційного періоду розпочалась за звичним алгоритмом: створення фокус-групи вчителів, які працюватимуть у 5 класах, знайомство вчителів із учнями, відвідування уроків у 4 класах, проведення спільних зборів батьків та педагогів, підготовка чеклистів для вчителів майбутніх п'ятикласників, створення рекомендацій для батьків, забезпечення психологічного супроводу, постійне узгодження дій вчителів-предметників, класних керівників та вироблення єдиних вимог до учнів.

Цікавим був досвід, отриманий під час відвідування уроків у 4 проєктному класі. Учні цього класу допитливі, гнучкі, мають критичне мислення. Вони постійно перебувають у стані пошуку, хочуть отримати відповіді на питання, які їх цікавлять. Діти не тільки аналізують, порівнюють, але й роблять різні припущення та висновки, чітко встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між фактами, процесами, явищами та узгоджують їх із законами логіки. Щоб вирішити проблему, розмірковують разом з іншими однокласниками над способом виконання поставлених завдань.

Таке активне навчання передбачає застосування різноманітних методик, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів, розвивають уяву, формують творче мислення. Для задоволення запитів школярів та забезпечення опанування змісту навчання вчителі проєктних класів використовують технологію поетапного формування розумових дій і понять за П. Я. Гальперінім, технологію інтервальних повторень, технологію формування навичок раціонального читання, технологію засвоєння знань на основі таксономії Б. Блума (автори ідей Б. Блум та Дж. Керролл), технологію формування звички бути успішним у навчанні та житті, технологію навчання на основі власних знахідок.

Чільне місце займає технологія забезпечення наступності між рівнями освіти. Вона спрямована на пропедевтику шкільної неуспішності учнів 5–11

класів із таких традиційно складних для них предметів, як математика, фізика, хімія, біологія та географія. Забезпеченню наступності сприяє використання авторських навчально-методичних та дидактичних матеріалів (навчальна програма, методичні рекомендації для вчителя, посібники, зошити з друкованою основою, мультимедійні засоби навчання тощо).

Водночас учителі, які викладають у проєктних класах, обов'язково проходять курси підвищення кваліфікації за програмою «Інтелект України» та оволодівають умінням використовувати технічні засоби навчання. Став у пригоді і круглий стіл щодо обміну досвідом між учителями, які працюють за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України», та вчителями, які викладатимуть предмети у проєктному класі.

Наприкінці минулого року ми проаналізували результати адаптаційного періоду гімназистів проєктного класу та дійшли висновку, що учні успішно засвоюють навчальний матеріал, готові виконувати завдання без попереднього заохочення, адекватно сприймають оцінки. У порівнянні з п'ятикласниками звичайних класів рівень мотивації та позитивне ставлення до навчання учнів проєктного класу знаходяться на одному рівні. Рівні навчальних досягнень відрізняються несуттєво. Проте учні проєктного класу на уроках більш активні та не мають проблем у спілкуванні.

Аналізуючи проведену роботу, ми переконались, що проєкт «Інтелект України» допомагає розвитку успішних умінь і навичок учнів, зберігає принцип наступності при переході з початкової школи до базової, сприяє швидкій адаптації, змінює світогляд дитини.

Від редакції

Новий етап Нової української школи

З 1 вересня цього року п'ятикласники всієї країни розпочнуть навчатись за новим Державним стандартом базової середньої освіти.

У цьому контексті слід виокремити актуальність переходу учнів з початкової до середньої ланки, вирішення проблем успішного навчання у 5 класі, наступності між цими складниками загальної середньої освіти.

Подальше ми плануємо розміщувати у журналі матеріали щодо особливостей роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти.

Тож запрошуємо до співпраці.